

Marija Sušnik

DEJAVNOST TURISTIČNEGA DRUŠTVA BIZELJSKO NA PODROČJU VAROVANJA NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE

*Bizeljsko je za domačina samo to,
kar spada pod območje krajevne
skupnosti, za nedomačina pa je
pojem malo širši in sega vse do tja,
kjer se da vinu še vtisniti bizeljski
pečat. Javnosti je Bizeljsko bolj ali
manj znano s ponudbo penin,
namiznih vin in vin posebnih
kakovosti. Manj znana pa je
njegova naravna in kulturna
dediščina, ki jo želim predstaviti.*

Dolina reke Dramlje, h kateri se spušča več majhnih dolin, kjer ni idustrije in ne onesnaženega zraka, je sicer odročna, kar pa pogojuje tudi čistost okolja in ohranjenost naravnih danosti. V reki Dramlji in njenih pritokih so preživel in se v naravnem okolju ohranili raki jelševci (*Astacus - Astacus*). Do sedaj jih nista uspela uničiti niti rakova kuga niti človek. Potočni rak jelševec je bil nekoč razširjen v srednji in južni Evropi. V časih, ko jih rakova kuga še ni razredčila, so jih v reki Dramlji lovili, ko je šla rž v klasje, vendar niso nikoli ogrozili njihove vrste. Starejši prebivalci se spominjajo tudi rečnih školjk. Raki in školjke so bili sestavni del prehrane mnogoštevilnih članov tedanjih kmečkih družin. Posebnost teh krajev so tudi repnice, peščeni skladi, ki so ostanki Panonskega morja in naravna danost. Sedaj so to moderne peščene vinske in buteljčne kleti, vklesane v pesek z vgrajenimi sončnimi vrati. Ti prostori so uporabni tudi za druge namene, npr. za razstavo steklenic, ker se njihova oblika lahko vkleše v peščeno steno. Repnice so slovenska posebnost, zato odbor za pripravo programa za vključitev v projekt Celotni razvoj podeželja (CRP, pri Ministrstvu za kmetijstvo) predlaga strokovni pristop k urejanju tega vprašanja. Pri tem je mišljen predvsem varen pristop turistom in lastnikom, zato predlaga, da je projekt razvoja repnic državni projekt, saj je naravna danost peščenih skladov edina v Sloveniji.

Pod zavarovano območje narave spadajo tudi gnezdišča ptiča čebelarja (*Menops apiaster*): v peščenih stenah peskokopa na Bizeljskem je trenutno edina večja

gnezditvena kolonija čebelarjev v Sloveniji. To je ena najlepše obarvanih ptic, ki pa je ogrožena zaradi pomanjkanja primernih gnezdišč. Čebelarjem ustrezajo visoke, proti jugu in vzhodu obrnjene stene, prav take, kot so v preskokopu na Bizeljskem. Kolonijo čebelarjev so prvič opazili člani Lovskega društva Bizeljsko leta 1985. Sledila je zahteva po zavarovanju gnezdišča. Zaradi vse večje težnje po izsuševanju močvirnih predelov in gradnji na kmetijskih zemljiščih so nekatere rastlinske vrste že skoraj izginile. V dolini Dramlje pa se je ohranila močvirna logarica, ki raste na zamočvirjenem travniku pod cerkvijo Sv. Duha. Na najvišje ležečem območju blizu cerkve raste tudi velikoničnica, rastlina, ki je že precej redka.

Pri nas raste tudi največji slovenski hrast, to je Nuječev hrast v Gregovcih. Njegovo starost ocenjujejo na 500 let. Njegova mogočna krošnja pokriva 700 m² dvorišča in je vidna daleč naokrog. Obseg debla je 7,78 m in ima 164 m³. Nuječeva domačija je ob reki Sotli na slovensko-hrvaški meji.

Grad Orešje z okolico je Hema Selška leta 1042 podarila samostanu Krka na Koroškem. Kasneje je omenjen kot kostrum Vysel, ki je bil utrjen in oborožen, da je kljuboval turškim vpadam. Prebivalci so najprej živeli v naselju Wieseldorf - Bizeljska vas, nato pa se razširili v dolino Sotle do Dramlje. Sedaj si pravico do gradu lasti več bivših lastnikov, nihče pa ne želi videti njegovega propadanja.

V vasi Orešje, med bizeljskim gradom in reko Sotlo, so v letih 1938/39 arheologi izkopali del rimske naselbine, imenovane Trojno mesto, in odkrili temelje dveh

Etnografska zbirka (foto: M. Sušnik, 1997)

poznoantičnih stavb s približno 28 prostori s centralnim ogrevanjem. Iz opeke trojnega mesta so obnovljene po vojni uničene vasi Orešja in tudi del v Hrvaškem Zagorju.

Etnografska zbirka je ob novi vinski turistični cesti in dopolnjuje turistično ponudbo Bizeljskega. Uredili smo jo v stari stanovanjski hiši in gospodarskem poslopju. Je v zasebni lasti, nastala pa je s pomočjo krajanov. Na ogled je stalna zbirka kmetijske opreme s poudarkom na vinogradništvu, posodah in orodju, knjižnem in fotografskem gradivu in ročnih delih. Izjemno zanimiv je komplet klešč štopleric in drugih pripomočkov za cepljenje vinske trte, ki so se uveljavljali od leta 1880 dalje, ko je koreninska trtna uš uničila vse vinograde in prisilila vinogradnike k cepljenju plemenite vinske trte na ameriško podlago. Nekatero orodje je bilo dobesedno prilepljeno na roke, npr. cimeroka, ki je dobila po tem tudi ime. Gospodarsko poslopje s hlevom in kozolcem je opremljeno z večjimi kmetijskimi stroji, kot so mlatilnica, pajkl, plugi, brana, okopalniki, skrinja in oprema za živino. Opremljen je tudi voz za furngo. Od sovaščanov zbrano gradivo in predmeti, ki je bilo še v uporabi, je shranjeno in vsem

brezplačno na ogled.

Etnografske zbirke, katere lastnica sem, pa ne predstavljajo samo razstavnih prostorov in razstavljeni predmeti, saj zbiram tudi slike in dokumentacijo o raznih dogodkih, ki jih tudi opisujem. Posebej opisujem kmečke običaje, kot so kolitev, trgateg, mlačev in podobno. Uveljavljam kulinarične recepte, uporabo zdravnih rastin, opozarjam tudi na izginjajoče sadne in drevesne vrste...

Po programu CRP je predvidena razširitev zbirke s predstavitev vinskega hrama in kašče ali skednja. Vse predmete je potrebno inventarizirati, restavrirati in zbirko ob podpori Filozofske fakultete, Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo v Ljubljani, urediti po strokovnih merilih.

O zbirki ni bila izdana še nobena posebna publikacija, kot njena lastnica pa se po potrebi vključujem v vsako opisano dejavnost. Moja letošnja glavna naloga je bila izdelava programa za vključitev v projekt CRP.

S programom Celostnega razvoja podeželja želimo naravne in kulturne znamenitosti območja Krajevne skupnosti Bizeljsko, ki je bilo že od nekdaj znano po ponudbi kakovostnih vin in kjer se zato tudi gradi turistična vinska cesta, vključiti v turistično

ponudbo. Obenem pa želimo razvijati tudi spremljajoče dejavnosti:

- ponudbo vrhunskih vin in etnokulinariko želimo obdržati v znanih, primerno opremljenih gostilnah,
- samopreskrbo - pridelavo zdrave hrane in drugih izdelkov domače obrti bodo prevzele mlade kmečke družine s primerno izobrazbo in moderno opremljenimi kmetijami. Svoje pridelke in izdelke bodo prodajali pakirane ali flaširane na posebej določenih prostorih ali kioskih.

Želimo, da se vsak ukvarja z dejavnostjo, za katero je usposobljen. Kmet s kmetijstvom, gostilničar z gostinstvom. Kmetije, ki bodo vključene v program CRP, morajo ohranjati značilno slovensko krajino z naravno in stavbno dediščino. Na zemljiščih, ki niso primerna za strojno obdelavo, želimo ohraniti ali dosajati izginjajoče sadne in drevesne vrste, kot so skorž, kutina, lipa, nešplja, in gojiti grmovne ter cvetne vrste, ki imajo na podeželju tradicijo.